

KOHTUOTSUSE KOOSTAMISE LÜHISOOVITUSED

HALDUSASJAS

Koostanud: Virgo Saarmets

Kinnitatud koolitusnõukogu otsusega 16.09.2024

ÜLDIST

Kohtuotsus on kohtumenetluse tulemusena tehtav kohtulahend, millega **lahendatakse kaebus sisuliselt** (HKMS § 156 lg 1). Kaebuse lahendamine tähendab otsustamist menetlusse võetud ja seni veel lahendamata nõuete kohta (s.o mida ei ole tagastatud või jäetud läbi vaatamata). Kohtuotsus ei ole kohtumenetluse kokkuvõtte, vaid resultaat. Üldjuhul tehakse üks kohtuotsus (s.o lõppotsus), millega lahendatakse kaebuse kõik nõuded (TsMS § 435 lg-d 1 ja 2). Seaduses ettenähtud juhtudel on võimalik teha ka vahe- või osaotsus (HKMS § 171), samuti täiendav otsus (HKMS § 170). Otsusega tohib lahendada mh menetluslikke küsimusi, kuid otsus ei ole kohane lahendi vorm, kui sellega ei lahendata ühtegi kaebuse nõuet sisuliselt. Sel juhul tuleb vormistada kohtumäärus. Otsuse saab teha siis, kui lahendatav asi on otsustamiseks valmis ehk tehtud on kõik seadusega nõutavad menetlustoimingud (sh kaasatud vajalikud menetlusosalised ja nad seaduses ettenähtud korras ära kuulatud; lahendatud kõik need avaldused, mida ei saa või ei tohiks jätta lahendamiseks kohtuotsusega) ning asi ka sisuliselt piisavalt ettevalmistatud (uuritud tõendite põhjal selgitatud välja kõik asjasse puutuvad asjaolud ja kohaldatav õigus ning need ka menetlusosalistega läbi arutatud).

Kohtuotsuse **struktuur** peaks järgima HKMS § 160 lg-s 1 sätestatud, mille kohaselt koosneb otsus sissejuhatusel, resolutsioonist, selgitustest ning kirjeldavast ja põhjendavast osast. Osade nimetused ei pea siiski olema tingimata eraldi välja toodud (nt sissejuhatus) ega kandma samu nimetusi (nt selgitused, kirjeldav osa). Küll aga peaksid otsuse osad olema üksteisest eristatavad (eelkõige resolutsioon – HKMS § 162 lg 4 ls 2). Pikemate kohtuotsuste puhul on mõistlik neid veel täiendavalt struktureerida (nt eelkõige esitada põhjendused temaatiliste peatükkidena).

Ehkki seadused näevad ette mitmed kohustuslikud elemendid,¹ ei ole kohtuotsuse **kujundus ja stiil** rangelt reglementeeritud. Ühtlasi ei nõua menetlusseadustik kohtuotsuste ühtset kujundust ning rahvusvahelistes soovitusel rõhutatakse pigem kohtuniku õigust kasutada oma isiklikku stiili.² Eeltoodule vaatamata tuleks silmas pidada, et kohtuotsus on ühe riigivõimu haru **ametlik dokument**, mistõttu peaks otsus ka oma kujunduse poolest (sh küljendus, kirjastiil ja -suurus, reavahed, taandread, numeratsioon, alapealkirjad, teksti rõhutused jm) nägema välja korrektne, väljapeetud ja järjekindel.

Otsus vormistatakse **eesti keeles elektrooniliselt** ning sellele lisatakse otsuse teinud kohtuniku digitaalallkiri³ ja otsus registreeritakse viivitamata kohtute infosüsteemis (HKMS § 156 lg 2; TsMS § 441 lg 1). Erandjuhul saab kõrvale kalduda otsuse elektroonilise vormistamise nõudest (TsMS § 441 lg 2), kuid kõrvale ei saa kalduda otsuse eestikeelse vormistamise nõudest. Kuna

¹ Eelkõige menetlusseadustikud, kuid ka nt riigivapi seaduse § 7 lg 1 (s.o väikese riigivapi kasutamine mh kohtute väljaantavatel dokumentidel).

² Nt Euroopa Kohtunike Konsultatiivnõukogu (CCJE) [arvamus nr 11 \(2008\)](#) kohtuotsuste kvaliteedist, p 33.

³ Kuna asja lahendanud kohtuniku nimi peab nähtuma otsuse sissejuhatusel (HKMS § 161 p 3) ning digitaalallkiri sisaldab alati allkirja andja nime ja isikukoodi, ei ole otsuse lõpus kohtuniku nime uuesti välja toomist tarvis, vaid piisab viitest, et otsus on digitaalselt allkirjastatud või sellele on lisatud digitaalallkiri.

kohtuotsus kujutab endast ametlikku keelekasutust, peab see vastama eesti **kirjakeele normile** (keeleseaduse § 4 lg 1).⁴ Otsuse sõnakasutus peab olema selge ja täpne ning vältima ülemäära bürokraatiakeelt (kantseliiti).⁵ Sõltumata poolte seisukohtade laadist või vaidluse asjaoludest (sh menetlusosaliste käitumisest) ei tohiks kohus siiski lubada endale laskumist labasustesse, vaid peab jääma asjalikuks ja soliidseks. Vältida tuleks moraalilugemist ja vaimutsemist. Hea kohtuotsus annab ülevaate vaidluse sisust ja lahenduskäigust ilma tarbetute efektide, lisanduste või kordusteta. Kohtuotsus on **funktsionaalne tekst**, mis eeldab, et otsus on loetav ning seda peaksid toetama nii otsuse sisu kui ka vorm.⁶

KOHTUOTSUSE SISSEJUHATUS

Otsuse sissejuhatuses märgitavad andmed on sätestatud HKMS §-s 161. Otsuse **päises** peaksid sisalduma väikese riigivapi kujutis⁷ ja viide, et tegu on kohtuotsusega Eesti Vabariigi nimel. Kui tegemist on vahe- või osaotsuse või täiendava otsusega, peaks see samuti nähtuma otsuse päisest või sissejuhatuses. Küll aga puudub vajadus sissejuhatuses eraldi märkida, kui tegemist on resolutsioonotsusega või õigeksvõtul põhineva otsusega (erinevalt TsMS § 442 lg-st 4), sest need ei ole olemuselt otsuse eriliigid.

Otsuse sissejuhatus võiks olla vormistatud **tabeli kujul** ja järjestatud vastavalt HKMS §-s 161 loetletule. Otsuse sissejuhatus ei ole mõtet koormata üleliigse teabega. Näiteks puudub vajadus tuua kohtu nimetuse kõrval välja kohtumaja andmed, vaid piisab otsuse teatavakstegemise koha väljatoomisest. Sissejuhatuses tuleb kajastada otsuse **avalikult teatavakstegemise aeg ja koht** (HKMS § 173). Märkida tuleb otsuse kuulutamise või kättesaadavaks tegemise kuupäev ja koht (asustusüksuse täpsusega), mis oli menetlusosalistele teatatud kohtuistungil (HKMS § 85 lg 1 p 10) või korraldava määrusega (HKMS § 132 lg 1). HKMS § 161 p-s 4 nimetatud „otsuse avalikult teatavakstegemise aeg“ ja „otsuse kuupäev“ on samatähenduslikud (TsMS § 435 lg 3). Otsuse kuupäev ei pea langema kokku otsuse digitaalse allkirjastamise ajaga (st alla võib kirjutada ka varem). Pärast otsuse avalikult teatavakstegemist ei saa otsuse teinud kohus seda enam tühistada ega muuta, v.a seaduses ette nähtud erandid (HKMS § 165 lg 2; TsMS § 447 lg 1). Täiendav otsus on küll täiendatava otsuse osa (TsMS § 448 lg 5) ja moodustab sellega terviku,⁸ kuid täiendava otsuse sissejuhatuses tuleks selle tegemise ajaks siiski märkida täiendava otsuse avalikult teatavaks tegemise kuupäev, mitte täiendatava otsuse kuupäev. Seda nii juhul, kui täiendava otsusega lahendatakse tähelepanuta jäänud nõuded või täpsustatakse otsust (HKMS § 170 lg 1), kui ka olukorras, kus esialgset resolutsioonotsust täiendatakse kirjeldava ja põhjendava osaga (HKMS § 160 lg 2, § 169 lg 2, § 170 lg 2).

Vaidluse eseme üldise kirjeldusena (HKMS § 161 p 6) tuuakse otsuse sissejuhatuses enamasti välja kaebuse peamised nõuded (sh nõude liik – tühistamine, kohustamine jne; nõude ese – nt vaidlustatav haldusakt või toiming, tekitatud kahju; nõude ulatus – nt haldusakti vaidlustatud osa, nõutav rahasumma). Kui kaebus on esitatud ühe haldusakti ja sellega seotud vaideotsuse tühistamiseks, siis võibki kirjelduses piirduda vaidlustatud haldusaktide nimetamisega (nt „X-i

⁴ Vt Vabariigi Valitsuse 09.06.2011 määruse nr 71 „[Eesti kirjakeele normi rakendamise kord](#)“ § 2 lg 1.

⁵ Nt H. Mäekivi. Keerukast klaariks. Kantseliit ja tema kaaslased. Tallinn 2020; E. Pullerits. Kuidas hoiduda kantseliidist. Tartu 2010. Kättesaadav: <https://portaal.eki.ee/component/content/article/78-uelinfo-uelidne/2880-keelehooldekeskus.html>

⁶ Vt lisaks M. Leppik. Kohtulahendi vormi ja sisu vahekorra haldusajade kohtupraktika valguses. – [Kohtute aastaraamat 2012](#), lk 82–90; A. Kangur. Kohus ja kohtulahend: mõtteid ja soovitusi kohtulahendi kirjutajale. Tartu 2012, lk 216–224.

⁷ Ehkki riigivapi seaduse § 4 p-dega 2 ja 4 on kinnitatud kolm erinevat väikese riigivapi etalonkujutist (värviline, mustvalge ja kontuurlahenduses), on kohtulahendites tavaks kasutada üksnes kontuurlahenduses etalonkujutist.

⁸ Nt RKTKo 23.11.2011, [3-2-1-115-11](#), p 13.

kaebus Tartu Vangla 1. jaanuari 2024. a käskkirja nr 1 ja 2. veebruari 2024. a vaideotsuse nr 2 tühistamiseks“). Sageli on nõudeid aga rohkem ja nende kõigi ükshaaval väljatoomine muudaks vaidluse tuuma raskesti hoomatavaks. Kuna seadus nõuab vaid haldusasja „üldist kirjeldust“, ei tulegi sissejuhatuses üksikasjalikult kajastada kogu vaidluse eset (HKMS § 41 lg 1). Samas peaks haldusasja „pealkiri“ andma edasi vaidluse peamist sisu ja olema teistest haldusasjadest piisavalt eristuv (sh kuna ühel isikul võib olla samal ajal menetluses mitu samalaadset kaebust). Näiteks kirjelduse „X-i kaebus Tallinna Vangla kohustamiseks“ asemel võiks märkida hoopis „X-i kaebus Tallinna Vangla kohustamiseks (advokaadile helistamine)“. Sissejuhatuses tuleks vaidluse eset kajastada kohtuotsuse tegemise aja seisuga. Märkida ei tuleks neid nõudeid, mille osas on menetlus enne kohtuotsuse tegemist lõppenud. Kohus ei ole seotud haldusasjale selle registreerimisel antud kirjeldusega või samas asjas varem tehtud lahendis märgitud pealkirjaga, vaid vaidluse eseme kirjeldust võib ja vajadusel tulebki menetluse käigus muuta, et see vastaks otsusega tegelikult lahendatava vaidluse sisule.

Sissejuhatuses tuleb märkida **menetlusosaliste ja nende esindajate nimed**. Sageli lisatakse ka nõustajate nimed, kui need on istungil osalenud, kuid see pole iseenesest nõutav. Märkida tuleb isiku ametlik nimi. Füüsiliste isikute puhul saab lähtuda rahvastikuregistri andmetest või isikut tõendavast dokumendist (nimeseaduse § 3¹ lg 1). Eesti juriidiliste isikute ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste täpsed nimekujud on leitavad e-äriregistrist. Välismaiste ühingute või organisatsioonide puhul tuleb võtta aluseks asjaomase välisriigi ametliku registri andmed. Kui isiku või asutuse nimi on kohtumenetluse ajal muutunud, siis võiks sulgudes välja tuua ka endise nime. Väga pika või keeleliselt vildaka nime puhul (nt läbivate suurtähtedega, kuigi ei kujuta endast akronüümi – nt Mittetulundusühing KIRVEVARAS OLI TEHTUD SITKEST KASEST) võiks nime tervikkujul kasutada ainult otsuse sissejuhatuses või põhiteksti alguses, kuid hiljem teksti sees kasutada lühivormi (sh märkides mõistagi ära, millist lühendit edaspidi kasutatakse) või viidata isikule tema menetlusliku rolli kaudu (nt kolmas isik). Esindajate puhul ei ole vaja märkida esindusõiguse alust (nt seaduslik, volitatud, lepinguline, riigi õigusabi korras) ning kajastatakse üksnes neid esindajaid, kellel on kohtuotsuse tegemise aja seisuga esindusõigus (varasemaid esindajaid ei märgita). Advokaadist esindaja puhul on tavaks lisada kutsenimetus (vandeadvokaat, advokaat) või selle lühend (v.adv, adv). Kui menetlusosaliseks on Eesti Vabariik, siis võiks lisada täpsustuse, millise riigiorgani kaudu riik menetluses osaleb. Kohaliku omavalitsuse üksus osaleb vastustaja või kolmanda isikuna menetluses alati isikuna (linn, vald). Kaasatud haldusorganiks võib olla ka kohaliku omavalitsuse üksuse asutus (nt Tallinna Linnaplaneerimise Amet).

HKMS § 166 lg 2 kohaselt tuleb otsuses vajaduse korral märkida menetlusosaliste **isiku- või registrikoodid** või neid asendavad andmed (s.o füüsilise isiku puhul sünniaeg ning juriidilise isiku puhul viide õiguslikule alusele). Riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste registrikoodid ei ole tarvis märkida. Isiku- ja registrikoodide lisamise vajadus esineb eeskätt siis, kui otsust võib olla tarvis täita kohtutäituri vahendusel (nt menetluskulude või kahjuhüvitise väljamõistmise korral – vt TMS § 2 lg 1 p 2). Kuigi HKMS § 166 lg 1 kohaselt peab otsusest nähtuma mh **menetlusosaliste asendamine** ja varasemad menetlusosalised, ei pea need kõik nähtuma otsuse sissejuhatusest. Eelkõige võiks sissejuhatus kajastada isikuid ja asutusi, kes on kohtuotsuse tegemise aja seisuga jätkuvalt menetlusosalisteks, ning kui tegu on õigusjärglasega, siis viidet õiguseelnejale, kelle asemel ta on menetlusse astunud. Muude varasemate menetlusosaliste (nt kaaskaebaja, kes on menetluse käigus oma kaebusest loobunud või kelle kaebus on jäetud läbi vaatamata) nimed on otstarbekas kajastada otsuse põhjendustes.

Sissejuhatuses ei pea välja tooma kõiki asja läbivaatamisel tehtud menetlustoiminguid, vaid viimase kohtuistungiga aeg (st millel asja sisuline läbivaatamine lõpetati) või viide, et asi vaadati läbi kirjalikus menetluses või lihtmenetluses. Kui asjas on toimunud esmalt suuline menetlus ja

seejärel jätkati kirjalikus menetluses, võiks viimase kohtuistungi aeg siiski otsuse sissejuhatuses kajastuda koos täiendava viitega kirjalikule menetlusele. Praktikas on sissejuhatuses vahel ka täpsustatud, kas asi vaadati läbi avalikul või kinnisel kohtuistungil. HKMS § 161 p 8 sellist teavet ei nõua ja see ei anna otsusele eriti midagi juurde (sh võib istung olla ka ainult osaliselt kinnine ja siis oleks tarvis veel täiendavaid täpsustusi, mis üksnes koormaks sissejuhatavat osa).

KOHTUOTSUSE RESOLUTSIOON

Resolutsioon on kohtuotsuse see osa, milles avaldub lahendi regulatiivne toime ja väljendub menetluse tulemusena tehtav sisuline otsustus. Kohtuotsust on erandina võimalik teha ilma kirjeldava ja/või põhjendava osata, kuid ühtegi kohtuotsust ei saa eksisteerida resolutsioonita. Nõuded haldusasjas tehtava kohtuotsuse resolutsioonile sätestab HKMS § 162. Resolutsiooni puhul on menetlusseadustikus eriti rõhutatud vajadust sõnastada see „selgelt ja ühemõtteliselt“ ning tagada „eristatavus, arusaadavus ja täidetavus“. Resolutsiooni n-ö kvaliteedistandardiks võiks pidada, et see on ammendav (st lahendatakse kaebuse kõik nõuded – HKMS § 158 lg 1 ls 2 – ja muud lahendamata taotlused) ning samas arusaadav ja täidetav ka ilma otsuse muude osadeta.

Halduskohtu volitused kaebuse rahuldamise korral on sätestatud HKMS § 5 lg-tes 1 ja 2 ning seejuures ei tohi ületada vaidluse eseme piire (HKMS § 41 lg 1 ls 2), arvestades ka mõningaid erandeid, mida ei loeta vaidluse eseme piiride ületamiseks (vt HKMS § 41 lg-d 3–5 ja § 42). Materiaalõiguslikud alused HKMS § 5 lg-s 1 toodud halduskohtu volituste rakendamiseks (st hindamaks kaebuse nõude rahuldamise sisulist põhjendatust) tulenevad riigivastutuse seadusest (HKMS § 5 lg 3), välja arvatud tuvastamiskaebuse puhul, mida riigivastutuse seadus ei käsitle.

Lõppotsuses tuleb kohtul lahendada kõik menetluslikult lubatavad nõuded ja kohtuotsus ei tohi olla tingimuslik. Kui kaebus jääb tervikuna rahuldamata, siis ei ole resolutsioonis tarvis loetleda kõiki nõudeid, mis jäävad rahuldamata. Samuti ei tule kaebuse osalise rahuldamise korral välja tuua nõudeid või nende osasid, mis jäävad rahuldamata, vaid piisab viitest, et kaebuse „muud nõuded“ või „ülejäanud osas“ jääb kaebus rahuldamata. Oluline on resolutsioonis selgelt ja täpselt piiritleda see osa kaebuse nõuetest, mis otsusega rahuldatakse. Tühistamisotsuses peaks resolutsioonist nähtuma, milline haldusakt ja millises ulatuses tühistatakse. Kohustamisotsuse (kohustamis-, keelamis-, heastamis- või hüvitamiskaebust rahuldava kohtuotsuse) resolutsioon peab andma selguse, kellele ning millise sisu ja ulatusega kohustus või keeld pannakse. Muu hulgas tuleb määrata väljamõistetud hüvitise suurus ja väljamaksmise tähtaeg, kui kohus peab vajalikuks kalduda kõrvale HKMS § 168 lg-s 1¹ sätestatust (s.o üldjuhul tuleb rahasumma välja maksta 30 päeva jooksul otsuse jõustumisest arvates). Erandina on võimalik jätta rahasumma kindlaksmääramine vastustaja ülesandeks, kuid sel juhul tuleb otsuses määrata üldtingimused, millest vastustaja peab summa kindlaksmääramisel ja väljamaksmisel lähtuma (HKMS § 167 lg 1).⁹ Vajaduse korral tuleb HKMS § 162 lg 3 kohaselt määrata kindlaks kohtuotsuse täitmise täpsemad tingimused (nt tähtaeg – HKMS § 246 lg 1 ls 2). Tuvastamisotsuse puhul tuleb resolutsioonis märkida, mida otsusega tuvastati (nt millise haldusakti õigusvastasus, millise õigussuhte puudumine, millise haldusakti või tehingu tühisus). Kui kaebuses taotletakse mh viivist või intressi, võib selle mõista välja ka protsendina põhinõude täitmisest (HKMS § 167 lg 3). Samas tuleb silmas pidada, et näiteks hüvitamisele kuuluvatelt menetluskuludelt tasutava viivise (vrd TsMS § 177 lg 4) väljamõistmine ei ole halduskohtumenetluses võimalik.¹⁰ Kui

⁹ Nt RKHKo 10.01.2023, [3-20-1280](#), p 12.

¹⁰ Nt RKHKo 15.02.2021, [3-18-2294](#), p 27.

kohtuotsusest tulenev õigus või kohustus on solidaarne, peab seegi kajastuma resolutsioonis (TsMS § 446).¹¹

HKMS § 37 lg 3 kohaselt võivad liitkaebuse nõuded olla mh alternatiivsed, kuid HKMS ei näe selle kohta ette täpsemat regulatsiooni ega viita ka tsiviilkohtumenetluse sätetele. Analooгиast lähtudes tuleks **alternatiivsete nõuete** puhul lähtuda siiski tsiviilasjade eeskujust. TsMS § 370 lg-st 2 tulenevalt tähendab nõuete alternatiivsus, et kaebaja palub rahuldada mõne nõude üksnes juhul, kui esimest nõuet ei rahuldata. TsMS § 442 lg 8 ls 5 näeb ette, et alternatiivse nõude rahuldamisel ei pea teise alternatiivse nõude rahuldamata jätmist põhjendama. Ehkki viimane säte räägib rahuldamata jätmise põhjendamisest, võib sellest järeldada, et kui kohus rahuldab kaebaja esmase nõude, siis ei pea alternatiivse nõude rahuldamata jätmist ka resolutsioonis eraldi kajastama.

Resolutsioonis ei märgita põhjendusi, miks kaebus rahuldatakse¹² või jäetakse rahuldamata, ega viidata sellekohastele õigusnormidele. Need on motivatsiooni, mitte resolutsiooni küsimused (vt HKMS § 165 lg 1 p-d 4 ja 5).¹³

Kui menetlusosalised on esitanud kohtule mingeid **menetluslikke taotlusi**, mis on kohtuotsuse tegemise ajaks veel lahendamata, tuleks needki lahendada otsuse resolutsioonis. Resolutsiooni punktide järjestamisel tuleks lähtuda lahendatavate küsimuste loogilisest järgnevusest. Näiteks kuna asja lahendamisel arvestatavate tõendite ring peab olema selge enne otsuse tegemist, siis tuleks otsusega tõendite juurdevõtmine või sellest keeldumine tuua välja resolutsiooni alguses. Samas näiteks otsuse jõustumise järgseks ajaks esialgse õiguskaitse kohaldamise põhjendatus sõltub selgelt vaidluse sisulise lahendamise tulemustest ja tuleks seetõttu märkida resolutsiooni lõpus. Otsusega on võimalik lahendada mh selliseid taotlusi, mille kohta tehtava määruse peale saaks esitada määruskaebuse. Samas HKMS § 162 lg 1 ei piira taotluste lahendamist määrusega (sh paralleelselt kohtuotsusega), mistõttu jääb lõplik valik kohtu kaalutusõiguse küsimuseks. Kuna kohtuotsuse teatavakstegemisega menetlus selles kohtuastmes lõpeb (TsMS § 435 lg 2) ja selle tagajärjeks on kohtuotsuse muutmatuse (TsMS § 447 lg 1), peaksid ka eraldi määrusega lahendatavad taotlused, mis võivad mõjutada asja otsustamist (nt tõendite kogumise või juurdevõtmise taotlused, vastuväited kohtu tegevusele, protokolli parandamise taotlused) olema lahendatud enne kohtuotsuse teatavakstegemist.

Taotlused, mis võiks/tuleks **lahendada eraldi määrusega**.¹⁴

- kohtumenetluse ajaks kohaldatav esialgne õiguskaitse, sh selle muutmine ja tühistamine, mis peaksid jõustuma kohe (HKMS § 252 lg-d 1 ja 4, § 253 lg 1);
- menetlusosalise või tema esindaja toimikule juurdepääsu piiramine (HKMS § 88 lg-d 5 ja 7);
- kohtuotsuse viivitamata täidetavaks tunnistamine (HKMS § 247 lg-d 1 ja 3);
- riigi õigusabi tasu ja kulude kindlaksmääramine (riigi õigusabi seaduse § 22 lg 7);
- menetlusosalise trahvimine (HKMS § 77 lg 2; TsMS § 46);

¹¹ Vt ka RKHKo 26.03.2014, [3-3-1-7-14](#), p-d 12–15.

¹² Nt „Tühistada õiguskaitse Tallinna Vangla 1. jaanuari 2024. a käskkiri nr 1.“; „Mõista X.X.-i kasuks Tartu Vanglalt välja mittevaralise kahju hüvitis 100 eurot seoses alusetult kartserisse paigutamisega.“

¹³ Vt lisaks RKHKm 22.03.2013, [3-3-1-11-13](#), p 18; 12.10.2011, [3-3-1-56-11](#), p 9.

¹⁴ Oluline on silmas pidada, et isegi kui kohtuotsuse resolutsioonis on lahendatud taotlus, mille eraldi määrusega lahendamise korral saanuks esitada määruskaebuse, ei muuda see kohtuotsust vastavas osas määruseks, vaid otsuse vaidlustamisele kohalduvad tervikuna apellatsioonimenetluse sätted – vt RKHKm 11.11.2019, [3-19-681](#), p 12.

- protokolli parandamise taotluse rahuldamata jätmine (HKMS § 86 lg 1), samuti muud menetlustehnilised küsimused, mis on asja sisulise lahendamise seisukohalt kõrvalist laadi ja millega ei peaks seetõttu otsust koormama.

Taotlused, mis võiks/tuleks **lahendada kohtuotsusega**:

- kohtuotsusega tühistatav esialgne õiguskaitse (HKMS § 253 lg 3);¹⁵
- kohtumenetluse järgseks ajaks (st otsuse täitmise tagamiseks) kohaldatav esialgne õiguskaitse (HKMS § 162 lg 3, § 168 lg 1 ls 2);
- kohtulahendi avalikustamise tingimused, sh anonümiseerimine (HKMS § 175 lg 6);
- menetluse lõpus (nt viimasel kohtuistungil) esitatud vastuväide kohtu tegevusele (HKMS § 90 lg 1);
- viimaste seisukohtadega koos esitatud tõenditaotlused (kui need ei nõua asja arutamise uuendamist), põhjendamatud trahvitaotlused jms;
- vastustaja või kolmanda isiku „alternatiivsed“ taotlused jätta kaebus läbi vaatamata või lõpetada asja menetlus;
- põhiseaduslikkuse järelevalve algatamise ja Euroopa Liidu Kohtult eelotsuse küsimise taotlused (HKMS § 158 lg 4, § 162 lg 2; põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse § 9 lg 2 ja § 11 lg 3);¹⁶
- menetluskulude jaotus ja menetlusosalistelt väljamõistetavad menetluskulud (HKMS § 109 lg 2, § 118 lg-d 2 ja 3, § 158 lg 5);
- riigilõivu või asja läbivaatamise kulude ettemakse tagastamise taotlused (HKMS § 104 lg 8, § 105 lg 7);
- menetlusabi andmine kohtuotsuse tõlkimiseks (HKMS § 116 lg 1).

KOHTUOTSUSE SELGITUSED

HKMS § 163 kohaselt tuleb **resolutsiooni juures** esitada kohtu selgitused, milles märgitakse otsuse edasikaebamise kord ja tähtajad (sh kohus, kuhu edasikaebuse saab esitada) ning muud seaduses sätestatud selgitused. Selgitused paiknevad küll „resolutsiooni juures“ (tavaliselt kohe selle järel), kuid need ei ole resolutsiooni osaks ning peavad olema resolutsioonist eristatavad (vt HKMS § 162 lg 4 ls 2).

Otsuse selgitused on sageli pealkirjastatud kui **edasikaebamise kord**, mida võibki ehk pidada nende põhisisuks (s.o vaidlustamisviide). Selgituste lisamisel on siiski ka laiem eesmärk täita HKMS § 2 lg-s 5 sätestatud selgitamiskohustust. Otsust ei tohiks sellele vaatamata selgitustega

¹⁵ Kuna HKMS § 249 lg 4 kohaselt kehtib esialgse õiguskaitse määrupest tulenev õigus, kohustus ja keeld, samuti esialgse õiguskaitse määrupest antud haldusakt juba seadusest tulenevalt kuni kohtuotsuse jõustumiseni, siis ei ole esialgse õiguskaitse tühistamine kohtuotsusega üldjuhul vajalik. See võiks olla vajalik eeskätt olukorras, kus esialgse õiguskaitse määrupest on tehtud nt kinnistusraamatusse keelumärke, mida on hiljem tarvis kustutada ja kustutamise õiguslikku alust registripidajale millegagi tõendada. Kohtuotsusega esialgse õiguskaitse tühistamise korral tuleks otsuse põhjendustes ühtlasi selgitada, et tühistamine ei jõustu teatavakstegemisest (erinevalt HKMS § 252 lg-st 3), vaid koos otsuse jõustumisega (HKMS § 253 lg 3 ls 3).

¹⁶ Põhiseaduslikkuse järelevalve taotluste ja eelotsusetaotluste puhul tuleb päris sageli ette, et mõni menetlusosaline üksnes üldõnaliselt viitab, et asjas võib esineda põhiseaduslikkuse probleem või vajadus küsida eelotsust, kuid selgelt formuleeritud taotlust siiski ei esita. Sellisel juhul ei ole vaja põhiseaduslikkuse järelevalve mittealgatamist või eelotsuse taotluse mitteesitamist kohtuotsuse resolutsioonis kajastada, sest tegemist on üksnes menetlusosalise õigusliku väite hindamisega.

üle koormata, vaid piirduda võiks peamiste juhistega, mis võimaldavad menetlusosalistel oma edasikaebeõigust tõhusalt realiseerida. Alati peab selgitustes olema märgitud, et otsuse peale on võimalik esitada apellatsioonkaebus (edasikaebamise kord), mis tuleb esitada konkreetsele kohtule (vastavalt kohtualluvusele) ja hiljemalt kindlal kuupäeval¹⁷ (s.o HKMS § 181 või § 278 kohaselt apellatsioonitähataja viimane päev – vt ka HKMS § 67 lg 4).

Selguse huvides võiks apellatsioonkaebuse esitamise tähtpäev olla välja toodud **kuupäevaliselt** ja seejuures ei ole tingimata tarvis eraldi selgitada, millest edasikaebamise tähtaega konkreetset juhul arvestama hakati või millisel alusel on tähtpäevaks loetud puhkepäevale järgnev esimene tööpäev, vaid piisab viitest HKMS § 181 lg-le 1 (hankeasjas HKMS § 278 lg-le 1). Kuna HKMS § 181 lg 1 teises lauses kajastatud olukord peaks praktikas olema harv erand, siis ei ole ka seda mõtet selgitustes eraldi välja tuua, sest see võiks tekitada selguse asemel rohkem segadust.

Apellatsioonkaebuse esitamise tähtaja osas tekitab mõnevõrra segadust HKMS § 181 lg 1 ls 3, mis näeb ette, et kirjeldava või põhjendava osata tehtud otsuse puuduva osaga täiendamise korral (HKMS § 169 lg 2, § 170 lg 2) hakkab apellatsioonitähataeg uuesti kulgema **tervikotsuse** „kättetoimetamisest“ arvates. Kuna HKMS § 169 lg 2 ls 4 ja § 170 lg 2 ls 4 viitavad siiski ka tervikotsuse avalikult teatavaks tegemisele, siis tuleks avalikult teatavaks tehtud tervikotsuse puhul apellatsioonitähataega hakata arvestama ikkagi tervikotsuse teatavaks tegemisest (nagu ka HKMS § 181 lg 1 ls 1 puhul), mitte selle kättetoimetamisest.

Sellise kohtuotsuse peale, millega kohus algatab **põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse**, apellatsioonkaebuse esitamise tähtaeg hakkab kulgema kohaldamata jäetud õigustloova akti kohta Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve korras tehtud lahendi kuulutamisest arvates (HKMS § 181 lg 2). Sellisel juhul ei ole edasikaebamise tähtaega mõistagi võimalik märkida kuupäevaliselt ja selle asemel tuleks erisus rõhutatult välja tuua.

Edasikaebamist puudutavad **muud selgitused** peaksid andma menetlusosalistele parema n-ö stardipositsiooni oma õiguste kaitsmisel apellatsioonistmes ning vähendama ringkonnakohtu selgitamiskoormust. Selgitada võiks järgmist:

- vastuapellatsioonkaebuse esitamise õigus ja esitamise tähtaeg (HKMS § 184 lg 3) või hankeasjas vastuapellatsioonkaebuse esitamise õiguse puudumine (HKMS § 278 lg 3);
- istungisoovi märkimine apellatsioonkaebuses ja selle puudumisel kirjaliku menetlusega nõustumise eeldus (HKMS § 182 lg 1 p 9);¹⁸
- hankeasjas selgitus, et ringkonnakohus võib menetlusosaliste nõusoleku olemasolust või selle puudumisest olenemata vaadata apellatsioonkaebuse läbi lihtmenetluses (HKMS § 279 lg 1);¹⁹
- apellatsioonkaebuse esitamiseks menetlusabi taotlemise võimalus ning taotluse esitamise puuduv mõju menetlustähtaegade kulgemisele ja kohustusele teha menetlustoimingud tähtaegselt (HKMS § 116 lg-d 5 ja 6);
- n-ö tavamenetluses ilma kirjeldava ja põhjendava osata vormistatud otsuse täiendamise tingimused, sh apellatsiooniteate esitamise tähtaeg ja selgitus, et soovi ei pea põhjendama (HKMS § 160 lg 2, § 170 lg 2).²⁰ TsMS § 444 lg 4 ls 3 ei ole küll haldusasjades vahetult

¹⁷ RKHKm 16.01.2009, [3-3-1-75-08](#), p 15; RKHKm 14.03.2011, [3-3-1-93-10](#), p 5.

¹⁸ Nt TsMS § 442 lg-s 6 on soovitava menetlusviisi valiku märkimise nõude selgitamine lausa kohustuslik.

¹⁹ HKMS § 133 lg-s 1 sätestatud väheintensiivset riivet hankeasjas ilmselt esineda ei saa.

²⁰ Kui tegemist ei ole lihtmenetlusega (vt selle kohta HKMS § 169), siis ei või kohus HKMS § 160 lg-st 3 tulenevalt otsust teha kirjeldava ja põhjendava osata, kui mõni menetlusosalistest on menetluse ajal taotlenud, et otsus tehtaks koos kirjeldava ja põhjendava osaga. HKMS § 170 lg 2 viimane lause viitab arusaamatult, et apellatsioonkaebuse

kohaldatav, kuid otsuses tuleks sellele vaatamata selgitada apellatsioonkaebuse esitamise soovist teatamata jätmise tagajärgi (HKMS § 170 lg 3, § 180 lg 3);²¹

- lihtmenetluses ilma kirjeldava ja põhjendava osata vormistatud otsuse täiendamise tingimused, sh apellatsiooniteate esitamise tähtaeg ja selgitus, et soovi ei pea põhjendama (HKMS § 169 lg 2). Selles otsuses tuleks TsMS § 444 lg 4 ls 3 eeskujul samuti selgitada apellatsioonkaebuse esitamise soovist teatamata jätmise tagajärgi (HKMS § 169 lg 3, § 180 lg 3).²²

Kohtu selgitused ei pea olema üksikute menetluste või menetlusosaliste n-ö spetsiifilised, vaid võivad olla üldist laadi. Küll aga tuleks vältida otsuse koormamist konkreetsel juhul ilmselgelt asjakohatute selgitustega. Näiteks hankeasjadega seonduvaid erisusi peaks kajastama ainult hankeasjades. Teisalt ei pruugi hankeasjas olla jällegi mõtet selgitada menetlusabi taotlemise võimalust, sest taolistes vaidlustes üldjuhul menetlusabi vajadust ei ole. Kui kohus ei tee otsust kirjeldava või põhjendava osata, siis ei ole vaja selgitada otsuse täiendamise tingimusi.

KOHTUOTSUSE KIRJELDAV OSA

HKMS § 164 järgi märgitakse otsuse kirjeldavas osas haldusasja ja senise menetluse kirjeldus, kaebuses esitatud nõuded ja menetlusosaliste poolt nende kohta esitatud väited ja vastuväited. Kõike eeltoodut tuleb teha: 1) loogilises järjekorras, 2) lühidalt ja 3) olulist sisu esile tuues. Loogiline järjekord asjaolude ja varasema menetluse kirjeldamiseks on üldjuhul kronoloogiline järjestus. Kirjeldus või seisukohtade kokkuvõte peaks olema nii lühike, kui see on ilma olulist sisu või peamisi väiteid välja jätmata võimalik. Kirjeldav osa jaguneb kohtuotsustes enamasti peatükkidesse „Asjaolud ja menetluse käik“ ning „Menetlusosaliste seisukohad“, kuid see ei ole tingimata vajalik ja sõltub eelkõige mahust. Pikem tekst peaks olema omakorda liigendatud (lõikudeks) ja eelistatavalt lisaks ka nummerdatud (mh tekstisisese viitamise võimaldamiseks). Mahukates asjades võib kasutada veel täiendavat struktureerimist (nt väiksemad alapealkirjad). Tekstiosade nummerdamist ei tohiks ajada tarbetult keeruliseks (nt araabia ja Rooma numbrid ning tähed ja täpid läbiseigi), enamasti piisab ühe- või kahetasandilisest numeratsioonist. Igal tekstilõigul ei pea tingimata olema eraldi numbrit, vaid nummerdus võib olla ka n-ö temaatiline, kuid sellisel juhul tuleks punktide sees ikkagi kasutada taandridu või lõikudeks jagamist. Teksti rõhutusi (nt rasvane või allajoonitud kiri, kursiiv) võiks kasutada pigem tagasihoidlikult.

Asjaolude all kajastatakse faktilised asjaolud, mis ei ole vaidluse all ja mis on asja lahendamisel asjassepuutuvad. Eelkõige tuleks kokkuvõtlikult välja tuua vaidlusaluse haldusakti, toimingu

---

soovist teatamise tähtaeg hakkab kulgema pärast „täiendava otsuse“ kättetoimetamist. Samas ei oleks pärast otsuse puuduolevate osadega täiendamist enam mingit mõtet esitada apellatsiooniteadet, vaid sellisel juhul tuleks esitada juba apellatsioonkaebus. Seega peaks HKMS § 170 lg 2 ls 4 tõlgendama nii, et see viitab siiski otsuse resolutsiooni kättetoimetamisele analoogselt HKMS § 169 lg 2 viimase lausega.

²¹ Kui menetlusosaline apellatsiooniteadet 10 päeva jooksul ei esitata, loetakse ta apellatsiooniloobunuks (HKMS § 170 lg 3) ja tal puudub apellatsioonkaebuse esitamise õigus (HKMS § 180 lg 3). Siiski on ebaselge, kas apellatsioonkaebuse esitamise õigus puudub menetlusosalisel mh olukorras, kus mõni menetlusosalistest ei ole apellatsiooniloobunud ja kohus teeb seetõttu hiljem ikkagi teatavaks ka tervikotsuse. HKMS § 180 lg 3 sõnastus justkui sellele viitab, kuid teiste menetlusliikide sarnaste sätete (vt TsMS § 630 lg 2: „mõlemad pooled“; KrMS § 315 lg 7: „kõik kohtumenetluse pooled“ / „ükski kohtumenetluse pool“) põhjal on praktikas leitud, et kui vähemalt üks kohtumenetluse pooltest jätab apellatsiooniloobumise kohtule teatamata, ei võta teiste kohtumenetluse poolte loobumine enda apellatsiooniloobumise neilt siiski õigust apellatsiooni esitada – vt RKKKo 04.10.2021, [1-21-1916](#), p-d 8–12).

²² Kui menetlusosaline apellatsiooniteadet 15 päeva jooksul ei esitata, loetakse ta apellatsiooniloobunuks (HKMS § 169 lg 3) ja tal puudub apellatsioonkaebuse esitamise õigus (HKMS § 180 lg 3). Apellatsiooniloobumise kohta vrd samuti RKKKo 04.10.2021, [1-21-1916](#), p-d 8–12.

või halduslepingu sisu (mitte ainult resolutiivosa, vaid ka peamised motiivid) ning kohtueelse vaidmenetluse läbimise korral ka selle tulemusi (sh vaideotsuse põhjendusi). Kui haldusakt on vaidlustatud üksnes osaliselt, siis võib kirjeldus piirduda ainult vaidlustatud osaga, kui see tagab piisava arusaadavuse (nt maksuotsust vaidlustatakse ainult teatud perioodi tehingute või mõne kindla isikuga tehtud tehingute osas). Täiendavalt võib olla otstarbekas või vajalik mõnevõrra avada vaidluse n-ö konteksti, tuues välja varasemaid haldusakte (nt eelhaldusakte), toiminguid või kohtulahendeid, samuti kajastada haldusmenetluse käiku (nt kui väidetakse mh viivitust). Otsuse kirjeldav osa võiks kajastada kõiki neid olulisi asjaolusid, millele menetlusosalised oma seisukohtades ja kohus oma põhjendustes tuginevad. See ei tähenda, et asjaolude kirjeldus peab andma üksikasjaliku ülevaate näiteks kogu haldusmenetluses toimunud poolte kirjavahetusest ning konkreetsetele kirjadele ei tohiks menetlusosaliste seisukohtades või kohtu põhjendustes viidata, kui neid asjaoludes ei kajastu.

Menetluse käik peab kajastama esmajoones vaidluse eseme kujunemist, mitte seda, millal on kohus või menetlusosalised teinud üksikuid menetlustoiminguid. Otsusest peaks nähtuma see, kes on otsuse tegemise seisuga menetlusosalised ja millised nõuded on otsuse tegemise seisuga menetluses ning mis on saanud teistest menetlusosalistest (HKMS § 166 lg 1) ja muudest menetlusse võetud nõuetest (nt kaebuse muutmine, menetluse osaline lõpetamine, kaebuse osaliselt läbi vaatamata jätmine). Üldjuhul puudub vajadus kajastada enne kaebuse menetlusse võtmist tehtud menetlustoiminguid (nt kaebuse osaline tagastamine), välja arvatud siis, kui need omavad mingit mõju asja lahendamisele. Kui asi on saadetud kõrgema astme kohtust tagasi uueks läbivaatamiseks, siis peaks menetluse käik kajastama kokkuvõtlikult mh kõrgema kohtu juhiseid, mida tuleb asja uuel läbivaatamisel järgida (HKMS § 202 lg 2, § 233 lg 1).

Menetlusosaliste seisukohad tuleks esitada kokkuvõtlikult ja n-ö viimase hetke seisuga, mitte lihtsalt eri aegadel saabunud menetlusedokumentide kronoloogiliselt järjestatud kokkuvõttena. *Copy-paste* meetod ei anna seetõttu enamasti soovitud tulemust ka juhul, kui menetlusosalised on lisanud enda menetlusedokumentidesse nende kokkuvõtted (st kokkuvõtte kajastab üksnes konkreetset menetlusedokument, mitte ei hõlma kõiki sama menetlusosalise poolt seni esitatud seisukohti). Üldjuhul ei ole ka oluline, millal menetlusosaline mingit seisukohta avaldas ja kelle väidetele ta sellega vastas. Kui menetlusosaline on menetluse käigus esitanud mitu seisukohta ning hilisemas seisukohas muudab oma varasemat positsiooni või loobub mõnest väitest (nt saab vastustaja vastuväidete põhjal ise aru konkreetse seisukoha ekslikkusest), ei peaks otsuses „kehtetud“ seisukohta enam kajastama ning kohus ei pea sellele ka oma põhjendustes vastama. Mõistagi tuleb seisukohta kajastada, kui sellel on iseseisev õiguslik tähendus (nt omaksvõtt).

Kaebaja seisukohtade puhul tuleks silmas pidada, et otsus kajastaks adekvaatselt nii kaebuse nõudeid (HKMS § 37 lg-d 2–4) kui ka kaebuse alust (HKMS § 41 lg 2), sest see määrab asja läbivaatamise piirid (HKMS § 41 lg 1). Menetlusosaliste õiguslikku analüüsi ei pea kordama, vaid piisab normiviidetest, millele menetlusosaline on tuginenud, ja neist tehtud järeldustest. Menetlusosaliste seisukohti kajastatakse otsuses kindlas järjestuses: kaebaja, vastustaja, kolmas isik, kaasatud haldusorgan. Otsuse vormistus peaks võimaldama eri menetlusosaliste seisukohti selgelt eristada. Sellisel juhul ei ole menetlusosaliste seisukohtade sisu edasiandmisel tarvis ka pidevalt lisada täiendusi, et „Kaebaja leiab, et ...“, „Vastustaja on seisukohal, et ...“ või „Kolmas isik arvab, et ...“, sest ei jää kahtlust, kelle seisukohaga on tegemist.

Kuna menetlusosaliste seisukohad esitatakse kohtu kokkuvõttena, siis ei pea otsuses järgima menetlusosaliste kasutatud sõnastust. Siiski tuleb silmas pidada, et kohus ei tohiks seisukohtade kokkuvõtte koostamise käigus asuda menetlusosalise seisukohti liigselt „tõlgendama“. Kohus saab parandada menetlusedokumentides sisalduvaid eksimusi (nt terminikasutuses), kuid üksnes juhul, kui ilmselgelt on tegemist menetlusosalise veaga, mitte tema seisukohaga, mis lahkneb

kohtu poolt õigeks või kohaseks peetavast seisukohast. Menetlusosaliste seisukohtade sisuline korrigeerimine on lubamatu ning seisukohtade ekslikkusele saab juhtida tähelepanu üksnes kohtuotsuse põhjendustes. Menetlusosaliste seisukohtade adekvaatse kajastamise vajalikkust rõhutab seegi, et HKMS § 177 lg 3 kohaselt eeldatakse, et kohtuotsuse kirjeldav osa tõendab avaldusi, mida menetlusosalised menetluses tegid (see eeldus on siiski teiste tõenditega ümber lükatav). Kuigi HKMS § 50 lg-st 1 tulenevalt on avaldus sisuliselt katusmõiste, mis hõlmab kõikvõimalikud suhtlusaktid, ei tähenda see, et kirjeldav osa peaks kajastama ja tõendama kõiki menetlusosaliste poolt menetluse vältel esitatud taotlusi, seisukohti ja väiteid. Silmas on peetud õigusliku tähendusega avaldusi (nt loobumine, õigeksvõtt, omaksvõtt, taotlus, vastuväide kohtu tegevusele jms) ning needki tuleks kirjeldavas osas välja tuua üksnes ulatuses, mis on vajalik vaidluse eseme kujunemise mõistmiseks, või mis tuleb veel kohtuotsusega lahendada. HKMS § 177 lg-st 3 ei tulene eeldust, et menetlusosalised on teinud ainult neid avaldusi, mis on otsuse kirjeldavas osas välja toodud.²³

Seaduses ettenähtud juhtudel saab otsuse teha mh **kirjeldava osata** (tavamenetluses – HKMS § 160 lg-d 2 ja 3; lihtmenetluses – HKMS § 134 lg 2 p 7, § 169 lg-d 1 ja 2). Kui menetlusosaline avaldab tähtaegselt soovi esitada otsuse peale apellatsioonkaebus, tuleb kohtul otsust täiendada mh kirjeldava osaga (HKMS § 170 lg 2, § 169 lg 2). Ilma kirjeldava osata oleks kõrgema astme kohtul otsust äärmiselt keeruline igakülgsest kontrollida.²⁴

KOHTUOTSUSE PÕHJENDAV OSA

Kui sisulised nõuded kohtuotsuse seaduslikkusele ja põhjendatusele sätestavad HKMS §-d 157 ja 158 ning kohtu otsustus väljendub resolutsioonis (HKMS § 162), siis HKMS § 165 lg 1 näeb ette nõuded otsuse põhjendava osa koostamisele, mis peaks kogu seda kohtu otsustusprotsessi kajastama ning muutma otsuse arusaadavaks ja kontrollitavaks. HKMS § 165 lg 1 ei näe siiski ette otsuse põhjendustes lahendatavate küsimuste ammendavat ega kindlas järjestuses loetelu, vaid sisaldab pigem teatavat kontrollküsimustikku, mis annab kohtule võimalduse veenduda, kas otsuse põhjendav osa kajastab ikka kõiki nõutavaid andmeid, et koostatav otsus saaks olla veenev ja kontrollitav. Kõige üldisemalt nõuab **otsuse põhjendamise kohustus**, et kohus esitab otsuse põhjendavas osas resolutsiooni kohta selged, ammendavad, vastuoludeta ja veenvad põhjused, mille alusel oleks kohtu siseveendumuse kujunemine lugejale jälgitav.²⁵ Otsuse olulises ulatuses põhjendamata jätmine kujutab endast kohtumenetluse normi olulist rikkumist ning võib olla otsuse tühistamise ja uueks arutamiseks saatmise alus (HKMS § 199 lg 2 p 2). Tavapäraselt pealkirjastatakse kohtuotsuse põhjendav osa kui „Kohtu põhjendused“ või „Kohtu seisukoht“, kuid praktikas on kasutatud ka mõlema eeltoodu kombinatsiooni.

Otsusega lahendatavate menetluslike **taotluste põhjendused** tuleks üldjuhul esitada samas järjekorras nagu nende lahendused kajastuvad kohtuotsuse resolutsioonis. Loogiliselt peaksid tõendite juurdevõtmise või tõendite kogumisest keeldumise, tõenditele juurdepääsu piiramise või tõendamisega seotud vastuväidete (HKMS § 90 lg 1) rahuldamise või rahuldamata jätmise põhjendused olema välja toodud enne sisuliste vaidlusküsimuste analüüsi, kuivõrd analüüs peab põhinema lõplikul tõendite kogumil. Kui kohus võtab otsusega siiski juurde mõne tõendi, mille

²³ Vt lisaks HKMS § 177 lg-ga 3 sisult identse TsMS § 457 lg 3 kohta avaldatud selgitusi – V. Kõve jt (koost). Tsiviilkohtumenetluse seadustik II (§-d 306–474). Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2017, lk 1210–1211.

²⁴ Ja seda mitte põhjusel, et kõrgema astme kohus poleks toimiku põhjal ise suuteline asjaolusid ja menetlusosaliste seisukohti hoomama, vaid põhjusel, et kõrgema astme kohtule ei oleks üheselt teada, milliseid nõudeid madalama astme kohus lahendas (nt kuidas kohus tõlgendas menetlusosaliste avaldusi).

²⁵ K. Merusk, I. Pilving (koost). Halduskohtumenetluse seadustik. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2013, lk 523.

toimikusse lisamisega on nõustunud kõik menetlusosalised ja mille asjakohasus on ilmselge ning ei vaja pikemat selgitamist, võib haldusasja juurde võtmise välja tuua ka üksnes analüüsi käigus, mitte tingimata põhjendava osa alguses (resolutsioonis peaksid need siiski kajastuma alguses). Seevastu esialgse õiguskaitse kohaldamist ja otsuse avalikustamise piiranguid tuleks käsitleda põhjendava osa lõpus, sest need puudutavad otsuse tegemisele järgnevaid küsimusi.

Uute tõendite otsusega juurde võtmisel või **toimikuväliste allikatele viitamisel** (isegi kui need on avalikult kättesaadavad ja usaldusväärsed, nt riiklike registrite andmed, kohtulahendid teistes kohtuasjades), millele tuginedes teeb kohus kindlaks mingeid asja lahendamisel tähtsust omavaid asjaolusid, tuleb olla väga vaoshoitud. HKMS § 157 lg 2 kohaselt tohib kohus otsuse tegemisel tugineda üksnes tõenditele ja asjaoludele, mida pooltel ja kolmandatel isikutel on olnud võimalik uurida või mille kohta arvamust avaldada. Tuleb ka arvestada, et veebilinkide (sh asutuste dokumendiregistrite) aadressid võivad tehnilistel põhjustel või ka asutuste liitmise või ümberkujundamise tagajärjel muutuda. Seetõttu, isegi kui toimikuvälisele allikale viidata ja veebilink lisada, peaks viide ise olema piisavalt informatiivne, et allikas oleks leitav ka siis, kui veebilink enam ei tööta. Varasemale kohtupraktikale viitamise korral saab viidata nii üksnes kohtuasja numbrile (nt 3-24-1000) koos lahendi kuupäeva ja liigiga, kuid võimalik on viidata ka konkreetsele lahendile (nt 3-24-1000/27).

Kohus ei ole **õiguse tõlgendamisel ja kohaldamisel**, sh õigusliku tähendusega faktiliste asjaolude tuvastamisel, seotud ühegi teise isiku (sh menetlusosaliste) seisukohtadega ning õigusmõistete sisustamine ja faktiliste olukordade hindamine on kohtuvõimu põhifunktsioon.²⁶ Seega ei pea kohus mh otsuse põhjendamisel lähtuma menetlusosaliste lahenduskäikudest ning enne omapoolse hinnangu väljatoomist lükkama ümber kõiki menetlusosaliste seisukohti, vaid võib soovi korral alustada ka sellest, kuidas tema hinnangul tuleb vaidlus lahendada, ning alles seejärel asuda vastama menetlusosaliste vastuväidetele. Kui asjas on siiski tõstatatud küsimusi, mille tagajärjel võib muude küsimuste käsitlemise vajadus üldse ära langeda (nt kaebeõiguse puudumine, menetluse lõpetamise alused vms), tuleks analüüsi mõistagi alustada nendest. Kui samas asjas vajavad lahendamist mitmed küsimused, mis ei ole omavahel lahutamatu seotud (nt vaidlustatud on mitut haldusakti), siis tuleks igaühte analüüsida eraldi. Järjekorra määrab kohus, kuid selles peaks olema mingi äratuntav loogika. Otsuse parema jälgitavuse tagamiseks võib vahel olla otstarbekas lahendada vaidlusküsimusi ka menetlusosaliste välja pakutud või vaidlusalusest haldusaktist (nt ettekirjutuses tuvastatud rikkumised, maksuotsuses käsitletud tehingud) lähtuvas järjestuses, eriti kui seda on järginud kõik menetlusosalised ja see kajastub mh otsuse kirjeldavas osas. Kui kaebus sisaldab alternatiivseid nõudeid, on asjakohane neid analüüsida samas järjestuses, milles kaebaja on need esitanud, sest esmase nõude põhjendatuse korral ei oleks alternatiive tarvis enam analüüsida. Pikemate ja keerukamate otsuste puhul võib olla otstarbekas tuua põhjenduste alguses välja, millises järjekorras kohus vaidlusküsimusi lahendada asub.²⁷ See võimaldab lahendi lugejal kohtu analüüsi paremini jälgida ning aitab ka kohtul endal tagada, et vaidlusküsimuste lahendamine toimiks süsteemselt, mitte juhuslikult või ebaloogilises järjekorras. Väga pikale (eelkõige pikkade põhjendustega) otsusele võib lisada koguni eraldi sisukorra.²⁸

Ühe haldusasja lahendamise raames võib õiguslik analüüs toimuda ja enamasti toimubki mitmel tasandil ning eri etappides. Mõne vaidluse all oleva küsimuse võib kohus olla lahendanud juba kaebuse menetlusse võtmise staadiumis (nt kaebeõigus, vaidlustatud haldustegevuse liik) ning

²⁶ RKHKo 04.12.2023, [3-21-552](#), p 23.5.

²⁷ Nt RKHKo 21.06.2024, [3-22-2022](#), p 14; 30.05.2022, [3-20-1150](#), p 15; 04.03.2014, [3-3-1-89-13](#), p 9.

²⁸ Nt RKPJKo 09.12.2019, [5-18-7](#) (52 lk, sh põhjendused 27 lk); RKKKo 30.06.2014, [3-1-1-14-14](#) (222 lk, sh põhjendused 111 lk); RKÜKo 12.07.2012, [3-4-1-6-12](#) (38 lk, sh põhjendused 21 lk).

seda ei pea tingimata otsuses kordama, isegi kui mõni menetlusosalistest on avaldanud jätkuvalt teistsugust seisukohta, vaid võib piirduda viitega varasemale otsustusele. Kui menetlusosaline on hiljem esitanud uusi argumente, tuleks otsuses siiski põhjendada, miks need ei mõjuta varem tehtud järeldust (st ei tingi selle muutmist).

Otsuses lahendatavate küsimuste **õiguslik analüüs** peaks kokkuvõtlikult toimuma järgmiselt:

- 1) vaidlusküsimuse piiritlemine;
- 2) kohaldamisele kuuluva õigusnormi väljatoomine (õiguse leidmine);
- 3) asjassepuutuva õigusnormi kohaldamiseks vajalike asjaolude määratlemine (õiguse tõlgendamine);
- 4) tõendite uurimine ja hindamine, kas asjassepuutuva õigusnormi kohaldamiseks vajalikud asjaolud konkreetsel juhul esinevad (õiguse kohaldamine);
- 5) lõppjäreldus ehk vaidlusküsimusele vastamine.

Vaidlusküsimuse piiritlemise all võib analüüsitasandist sõltuvalt mõista nii vaidluse eseme piiritlemist tervikuna (st millise sisuga kaebuse nõude ja aluse kohta tuleb kohtul otsus teha) kui ka asja otsustamiseks lahendamist vajavate osa- või alamküsimuste piiritlemist (nt milliste konkreetsete asjaolude või normidega on kaebaja oma õiguste rikkumist seostanud). Kui samas menetluses varasemalt tehtud lahenditega on vaidluse eset juba lõplikult kitsendatud (nt kaebus jäänud osaliselt läbi vaatamata või menetlus osaliselt lõpetatud), peaks see olema välja toodud ka kirjeldavas osas. Kui otsus tehakse asja uue läbivaatamise käigus, siis tuleb vaidlusküsimuste piiritlemisel arvestada mh kõrgema kohtu siduvaid juhiseid (HKMS § 202 lg 2, § 233 lg 1), välistades vaidluse küsimustes, mille üle ei saa enam vaielda.

Kuna kohus ei ole asja lahendamisel seotud menetlusosaliste seisukohtade ega väidetega, vaid peab vaidluse eseme piire arvestades kontrollima vaidlustatud haldustegevuse õiguspärasust igakülgsest, siis saab kohus püstitada ka ise täiendavaid õiguslikke küsimusi, mis vajavad tema hinnangul asjas lahendamist. Samas tuleb silmas pidada, et ka õigusliku positsiooni muutus ei tohiks tulla menetlusosalistele üllatusena, vaid olukorras, kus kohus hindab õigeks täiesti uue lähenemise, mida ükski menetlusosaline pole varem välja pakkunud (nt kvalifitseerib vaidluse all oleva nõude või haldustegevuse liigi ümber), peab ta seda menetlusosalistega arutama ning andma neile võimaluse esitada täiendavaid seisukohti ja vajaduse korral uusi tõendeid.²⁹

Õiguse leidmine ja tõlgendamine on kohtu ülesanne (*iura novit curia*). Kohus peab otsuses ära näitama kaebuse nõude rahuldamise materiaalõiguslikuks³⁰ aluseks olevad õigusnormid ja neid tõlgendades selgitama (sh sisustades normides kasutatud määratlemata õigusmõisteid), millised on asjassepuutuvate sätete rakendamise eeldused.³¹ Menetlusosaliste seisukohtadega mitteseotus ei tähenda, et kohus võiks menetlusosaliste õiguslikke väiteid ignoreerida, vaid otsuses tuleb mh põhjendada seda, miks kohus ei pea menetlusosaliste viidatud õigusnorme asjakohasteks või miks ta ei nõustu nende pakutud tõlgendusega. Õiguse tõlgendamisel saab kasutada kõiki tunnustatud tõlgendamisreegleid (nt tsiviilseadustiku üldosa seaduse §-d 3, 4) ning kohus võib tugineda mh varasemale kohtupraktikale ja asjakohasele õiguskirjandusele, samuti muudele kohtu hinnangul asjakohastele allikatele. Kuna Eestis ei ole pretsedendiõigust,

²⁹ Nt RKHKo 28.02.2014, [3-3-1-6-14](#), p 11.

³⁰ Siinkohal on eeldatud, et kaebuse nõude menetlusõigusliku lubatavusega seotud küsimused on lahendatud enne nõude sisulisele analüüsile asumist.

³¹ St millised on asjassepuutuva õigusnormi faktilisest koosseisust lähtudes need asjaolud, mis toovad kaasa samas normis ettenähtud õigusliku tagajärje.

siis ei oleks kohtule iseenesest alust ette heita kõrvalekaldumist ka Riigikohtu praktikast, mis ei ole tehtud samas asjas, kuid kohus peaks kindlasti esitama sisulised põhjendused, miks ta sellega ei nõustu või ei pea seda asjakohaseks.³² Varasema kohtupraktika järgimine aitab tagada õiguse ühetaolist kohaldamist ja seeläbi isikute võrdset kohtlemist, mistõttu ei tohiks sellest kõrvalekaldeid olla meelevaldsed. Õiguse tõlgendamise puhul tuleb täiendavalt hinnata, kas asjassepuutuvad sätted on kooskõlas põhiseaduse ja Euroopa Liidu õigusega (HKMS § 158 lg 4) ning kui kohaldada tuleb EL-i õigust, siis on selle tõlgendamisel viimane sõna Euroopa Kohtul ja vajaduse korral tuleb temalt küsida EL-i toimimise lepingu art 267 alusel eelotsust.³³ Kui ükski menetlusosaline ei ole selles küsimuses kohtule eraldi taotlust või väidet esitanud, toimub nii põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamise kui ka eelotsuse küsimise vajalikkuse kontroll üksnes n-ö taustal ning seda ei pea otsuse põhjendustes käsitlema.

Eelotsusetaotluse esitamine ei ole vajalik ega põhjendatud kahes olukorras:

- 1) *acte clair* – EL-i õiguse õige tõlgendus on niivõrd ilmselge, et puudub igasugune põhjendatud kahtlus, kuidas esitatud küsimus tuleb lahendada;
- 2) *acte éclairé* – üleskerkinud küsimus langeb sisuliselt kokku küsimusega, mille kohta on juba tehtud eelotsus analoogilises asjas, või Euroopa Kohus on kõnealuse õigusliku küsimuse oma väljakujunenud praktikas lahendanud, sõltumata sellest, millist laadi olid menetlused, milles see kohtupraktika kujunes, ja isegi siis, kui vaidlusalused küsimused ei ole täielikult identsed.

Kuna asjassepuutuva õigusnormi ja selle rakendamise eelduste määratlemisest sõltub mh see, milliseid asjaolusid tuleb tõendada, siis peaks vaidluse eseme kvalifitseerimine toimuma nii varases menetlusstaadiumis kui võimalik (s.o juba eelmenetluses). Kui kohus jõuab alles otsuse kirjutamise käigus äratundmisele, et vaidlusalusele õigussuhtele on antud vale kvalifikatsioon või asjassepuutuvat õigusnormi tuleb tõlgendada menetlusosaliste arusaamast täiesti erinevalt, siis ei või kohus menetlusosalisi otsusega üllatada (HKMS § 157 lg 2), vaid peab asja arutamise uuendama (HKMS § 130 p 2).

Õiguse kohaldamine seisneb kõigi vaidlusaluse juhtumi oluliste asjaolude väljaselgitamises (sh kogudes ja uurides selleks vajalikke tõendeid) ning hindamises, kas need asjaolud täidavad asjassepuutuva õigusnormi faktilise koosseisu ja toovad kaasa õigusnormile vastava õigusliku tagajärje. Tuvastada tuleb faktilised asjaolud, millest sõltub kaebuse lubatavus ja põhjendatus. Nende põhjal saab kohus otsustada, kas kaebus tuleb rahuldada või jätta rahuldamata (HKMS § 158 lg 1). Põhjendavas osas tuleb välja tuua, millised asja lahendamise seisukohast tähtsust omavad³⁴ asjaolud kohus tuvastas ja mille alusel need tuvastati (sh millised tõendid on kohus jätnud arvestamata – HKMS § 165 lg 1 p-d 1 ja 2) või miks neid ei ole vaja tuvastada (nt omaksvõtt, üldtuntud asjaolud – HKMS § 60, § 165 lg 1 p 3). Kohus ei saa rajada oma otsust oletustele ning kohtuotsuses tohib tugineda üksnes lahendatavas asjas kogutud tõenditele, mida pooltel ja kolmandatel isikutel oli võimalik uurida, ja asjaoludele, mille kohta oli pooltel ja kolmandatel isikutel võimalik oma arvamust avaldada (HKMS § 157 lg-d 2 ja 3). See eeldab, et menetlusosalistel on olnud reaalne võimalus ja ajend tõendit uurida ehk kohus on pidanud tõendit asjakohaseks ja lubatavaks ning selle ka vastu võtnud või välja nõudnud. Erandina ei pea kohus üle uurima ja hindama kõiki tõendeid, mis olid uuritud ja hinnatud eelnevas haldus- või vaidemenetluses ning mida ei ole vaidlustatud (HKMS § 65, § 157 lg 4). See tähendab, et

³² Isenesest ei peaks õiguslikud argumendid olema kohtu jaoks usutavamad pelgalt seetõttu, et keegi on need heaks kiitnud või neid varem väljendanud (s.o tuginevad välisele autoriteedile), vaid kohus peaks lähtuma eelkõige sellest, kas need argumendid on omaenda sisu poolest veenvad.

³³ Vt lähemalt Euroopa Kohtu (suurkoda) 06.10.2021 otsus kohtuasjas [C-561/19](#).

³⁴ Üheks kohtu oluliseks ülesandeks on ka oluliste asjaolude eristamine ebaolulistest.

eelnevas haldusmenetluses tuvastatud asjaolud, mille üle menetlusosalised ei vaidle, saab kohus lugeda haldusmenetluses tõendatuks ning võib kohtuasja lahendades nn tõendamismenetluse etapi selles osas vahele jätta.

Kohtuotsuse põhjendavas osas ei ole tarvis tõendeid loetleda, vaid **tõendeid tuleb hinnata**. Kohus peab selgitama, missugust tähtsust omavat asjaolu konkreetne tõend või tõendite kogum kinnitab ja kuidas see asjaolu tõendist või kogumist nähtub. Viited hinnatavatele tõenditele ei tohi olla umbmäärased, vaid peavad olema võimalikult täpsed (nt digitaalse kohtutoimiku lehe täpsusega või kindla kuupäevaga menetluskohanduse lisale ja võimalusel selle konkreetsele leheküljele).³⁵ Otsuse põhjendused peaksid lugejale andma jälgitava ülevaate, kuidas kujunes kohtu siseveendumus. Tõendeid ei saa hinnata ainult üksikult ega ka ainult kogumis, vaid neid tuleb hinnata nii üksikult kui ka kogumis. Kui tõendid on omavahel vastuolus, tuleb kohtul põhjendada, miks ta eelistab üht tõendit teisele. Kohus teeb asjaolud kindlaks kohtuotsuse tegemise aja seisuga (haldusakti toimeajaks olevate tõendite põhjal), kuid haldusakti ja toimeajaga õiguspärasust hindab kohus üldjuhul haldusakti andmise või toimeajaga tegemise aja seisuga (HKMS § 158 lg 2). Erandiks on rahvusvahelise kaitsega seotud asjad (HKMS § 158 lg 3¹).

Tuvastatud asjaolude kogumi põhjal saab kohus teha oma **lõppjärelmuse** vaidluse lahendamise kohta. Kui mingist asjaolude kogumist on võimalik teha mitmeid järeldusi, siis peab kohus selgitama, miks ta peab õigeks ühte konkreetset järeldust. Asjaoludest järelduste tegemisel tuleb arvestada mh kohtuliku kontrolli ulatusega, eelkõige kaalutusotsuste kontrolli piiratud (HKMS § 158 lg 3). Mida rangem on kontrollistandard, seda ulatuslikumalt (täielikumalt) tuleb kohtul oma järeldust põhjendada.³⁶

Kohtuotsuse **põhjendamise erijuhtumiteks** on õigeksvõtul põhinev otsus (HKMS § 159) ja nõustumine haldusakti või vaideotsuse põhjendustega (HKMS § 165 lg 2). Viimati nimetatud sätte rakendamine on lubatud üksnes olukorras, kus korraga on täidetud järgmised tingimused: 1) asjas on olemas haldusakt või vaideotsus; 2) kaebus jääb rahuldumata; 3) kaebaja väidetele on vastatud haldusaktis või vaideotsuses; 4) kohus järgib haldusakti või vaideotsuse põhjendusi. Kuna HKMS § 165 lg 2 kujutab endast erandit, ei ole see säte ka analoogia alusel rakendatav nt juhul, kui kohus rahuldab kaebuse ja nõustub kaebuse väidetega. Samuti ei võimalda HKMS § 165 lg 2 piirduda viitega nõustumisele nt vastustaja kohtumenetluses esitatud seisukohaga, kui kaebuse väiteid ei olnud haldusaktis või vaideotsuses analüüsitud. HKMS § 165 lg-t 2 saab siiski rakendada osaliselt, piirdudes vastamisega kohtumenetluses esitatud uutele väidetele ja tõenditele, kuid muus osas nõustuda haldusakti või vaideotsuse põhjendustega neid kordamata.

Pärast otsuse lõppjärelmuse esitamist ja sellest lähtudes tuleb kohtul jagada **menetluskulud** ning lahendada menetluskulude väljamõistmise taotlused (HKMS § 109 lg 2, § 158 lg 5). Aluseks tuleb võtta HKMS §-d 108 ja 109 ning menetlusabi kulude osas täiendavalt HKMS § 118. Kohus mõistab HKMS § 109 lg 6 järgi välja üksnes vajalikud ja põhjendatud menetluskulud. Taotletavate menetluskulude vajalikkust ja põhjendatust tuleb kohtul hinnata enda initsiatiivil, sõltumata menetlusosaliste taotlustest. Haldusajades tuleb järgida ka TsMS § 174 lg-t 10, mille kohaselt mõistetakse menetluskulud välja koos käibemaksuga üksnes siis, kui menetlusosaline kinnitab, et ta ei ole käibemaksukohustuslane või ei saa muul põhjusel tekkinud kuludelt

³⁵ Toimiku materjalidele viidates võiks kasutada üldtuntud lühendeid ja ruumi raiskavatele allmärkustele eelistada viiteid teksti sees, nt „(dlt ...)“. NB! Toimikutel on lehed, mitte leheküljed. Kui soovitakse viidata nt pabertoimiku lehe 20 tagaküljel olevale teabele, näeks korrektne tekstisisene viide välja kas „(tl 20 pöördel)“ või „(tl 20p)“.

³⁶ Vt RKHKo 11.12.2020, [3-20-1198](#), p-d 12–15; 12.12.2023, [3-22-2509](#), p-d 15–16.5.

käibemaksu tagasi arvestada.³⁷ Muu isiku poolt tasutud menetluskulude hüvitamise eelduseks on see, et menetlusosalisel on tekkinud kohustus need kulud hiljem temale hüvitada.³⁸

KOHTUOTSUSE VORMISTAMINE

Nagu eespool märgitud, vormistatakse otsus üldjuhul elektrooniliselt ja sellele lisatakse otsuse teinud kohtuniku digitaalallkiri (TsMS § 441). Kuivõrd haldusasjades on praeguseks loobunud pabertoimikutest, siis ei ole ka otsuse küljenduse (veeriste) puhul enam vajalik ega asjakohane arvestada kõitevaruga, vaid veerised võiksid lehe mõlemas servas olla sama laiad (nt 2,5 cm). Praktikas salvestatakse suurem osa kohtuotsustest kas Microsoft Wordi dokumendina (docx / doc) või Adobe Acrobat dokumendina (pdf), kuid vahel kasutatakse ka Rich Text Format (rtf) failivormingut. Kuna otsuseid ja muid kohtuasjade lõpplahendeid säilitatakse tähtajatult³⁹ ehk kohtuotsuse koostamine kujutab sisuliselt ühtlasi arhivaali loomist, siis tuleks **failivormingu** valikul lähtuda [arhiivieeskirja](#) lisast 1, mis peab tekstidokumentide arhiveerimiseks sobivateks vorminguteks TXT, ODT, DOCX ja PDF. Kuna kohtuotsust ei peaks olema pärast tegemist enam vaja muuta, võiks allkirjastatava otsuse salvestada PDF-failina, mis tagab kindlamalt, et otsus on erinevate seadmetega (sh nutiseadmetega) ühetaoliselt loetav. Kui PDF-faili ei soovita kasutada, tasuks eelistada DOCX-failivormingut.⁴⁰

Lisaks sobiva failivormingu valikule tuleks läbi mõelda kohtuotsuse faili **pealkirjastamine** ja veenduda, et dokumendi metaandmed ei sisaldaks üleliigset või ebaõiget teavet (nt dokumendi pealkirja või autori kohta⁴¹). Kohtuasjad peaksid üldjuhul piisavalt eristuma asja numbri järgi ja otsuse fail võiks olla pealkirjastatud võimalikult lakooniliselt (nt „3-24-1234 otsus“). Otsuse faili pealkirjas ei ole tarvis viidata menetlusosaliste nimedele ega nõuetele ning ammugi mitte asjaolule, et tegu on X-i järjekordse kaebusega vmt. Failinime muutmine vahetult enne otsuse allkirjastamist ei ole eriliselt töömahukas ega takista kuidagi algselt n-ö tööpealkirja kasutamist vastavalt igaühe isiklikele eelistustele ja harjumustele.

Järgnevalt üks võimalik kohtuotsuse vormistusnäidis:

³⁷ RKHKo 11.05.2022, [3-20-663](#), p 23.

³⁸ RKHKo 09.06.2023, [3-20-2247](#), p 27; 15.12.2022, [3-20-1310](#), p 37.1.

³⁹ Vt justiitsministri 08.02.2018 määruse nr 7 „Maa-, haldus- ja ringkonnakohtu kantselei kodukord“ § 27 lg 4 ja § 33 lg 3.

⁴⁰ Vt lisaks Rahvusarhiivi koostatud „[Arhiivivormingute juhis asutustele](#)“ (lk 5), mille kohaselt on RTF ja DOC mittesoovitavad failivormingud.

⁴¹ See aitab mh vältida asjatu kahtlusi ja tühjast tüli tõusmist: nt RKTko 26.01.2017, [3-2-1-82-16](#), p 35.

KOHTUOTSUS

EESTI VABARIIGI NIMEL

(VAHEOTSUS / OSAOTSUS / TÄIENDAV OTSUS)

Kohus	Tallinna Halduskohus / Tartu Halduskohus
Kohtunik	...
Otsuse tegemise aeg ja koht	... 2024, Tallinn / Pärnu / Tartu / Jõhvi
Haldusasja number	3-24-...
Haldusasi	X-i kaebus ... 2023 korralduse nr ... ja ... 2023 vaideotsuse nr ... tühistamiseks <i>X-i kaebus ... kohustamiseks ...</i> <i>X-i kaebus ... tekitatud varalise / mittevaralise kahju</i> <i>hüvitamiseks</i>
Menetlusosalised	Kaebaja – X, esindaja v.adv ... Vastustaja – ..., esindaja ... <i>Kolmas isik – ..., esindaja adv ...</i> <i>Kaasatud haldusorgan – ..., esindaja ...</i>
Asja läbivaatamine	... 2024 / Kirjalik menetlus / Lihtmenetlus

RESOLUTSIOON

- Jätta rahuldamata X-i ... 2024 vastuväide kohtu tegevusele seoses ... välja nõudmata jätmisega.**
- Jätta X-i ... 2024 menetluskohustuse lisa (dtl ...) haldusasja nr 3-24-... materjalide juurde võtmata.**
- Jätta X-i kaebus rahuldamata.**
- Menetluskulud jätta menetlusosaliste endi kanda.**
- Otsuse avaldamisel asendada kaebaja nimi tähemärgiga.**
- Rahuldada X-i kaebus.**
- Tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks ja jätta kohaldamata ...**
- Tühistada ... 2023 korraldus nr ... ja ... 2023 vaideotsus nr ... ning kohustada ... vaatama X-i ... 2023 taotlus uuesti läbi.**

6. *Mõista ... välja X-i menetluskulud ... (...) eurot. Ülejäänud osas jätta menetluskulud menetlusosaliste endi kanda.*
7. *Otsuse avaldamisel asendada kaebaja nimi tähemärgiga.*

EDASIKAEBAMISE KORD JA SELGITUSED

Otsuse peale võib esitada apellatsioonkaebuse Tallinna Ringkonnakohtule hiljemalt ... 2024 (HKMS § 181 lg 1).

Otsuse peale võib esitada apellatsioonkaebuse Tallinna Ringkonnakohtule 30 päeva jooksul, arvates kohtuotsuse resolutsioonis põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistatud ja kohaldamata jäetud õigustloova akti kohta Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve korras tehtud lahendi kuulutamisest (HKMS § 181 lg-d 1 ja 2).

Vastuseks teise menetlusosalise poolt esitatud apellatsioonkaebusele ja sellega ühiseks läbivaatamiseks võib esitada vastuapellatsioonkaebuse 14 päeva jooksul apellatsioonkaebuse menetlusosalisele kättetoimetamisest arvates või ülejäänud apellatsioonitähtaja jooksul, kui see on pikem kui 14 päeva (HKMS § 184 lg-d 1 ja 3).

Kui apellant soovib asja arutamist kohtuistungil, siis tuleb seda apellatsioonkaebuses märkida. Vastasel juhul eeldatakse, et ta on nõus asja lahendamiseга kirjalikus menetluses (HKMS § 182 lg 1 p 9).

Kui menetlusosaline soovib apellatsioonkaebuse esitamiseks saada menetlusabi, tuleb tal esitada vastavasisuline taotlus ringkonnakohtule. Menetlusabi taotluse esitamine ei peata apellatsioonitähtaja kulgemist (HKMS § 116 lg 5) ning menetlusabi taotlemisele vaatamata tuleb apellatsioonkaebus esitada apellatsioonitähtaja kestel (HKMS § 116 lg 6).

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. X esitas ... 2023 taotluse ...
2. ... jättis ... 2023 korraldusega nr ... taotluse rahuldamata.
3. ... jättis ... 2023 vaideotsusega nr ... rahuldamata X-i ... 2023 vaide ... korralduse kehtetuks tunnistamiseks.
4. X esitas Tallinna Halduskohtule ... 2024 kaebuse, mille kohus võttis menetlusse nõuetega tühistada ... korraldus nr ... ja ... vaideotsus nr ...

MENETLUSOSALISTE SEISUKOHAD

5. X palub **kaebuses** ... korraldus nr ... ja ... vaideotsus nr ... tühistada, sest ...
6. ... palub **vastuses** jätta kaebus rahuldamata, jäädes vaidlustatud korralduses ja vaideotsuses esitatud seisukohtade juurde.

KOHTU PÕHJENDUSED

I

Vastuväite ja taotluste lahendamine

7. Halduskohus jättis ... 2024 määrusega (resolutsiooni p 1) HKMS § 62 lg 2 ja lg 3 p 3 alusel rahuldamata X-i kaebuses esitatud taotluse nõuda vastustajalt välja ... X esitas ... 2024 seisukohas HKMS § 90 alusel vastuväite kohtu tegevusele, leides, et ... välja nõudmine on asja õigeks lahendamiseks oluline, sest ...

8. Vastuväide ei ole põhjendatud ja jääb rahuldamata. Kohus jääb ... 2024 määruses toodud seisukoha juurde, et ...

9. X on ... 2024 täiendavale seisukohale lisanud uue tõendina .... Kaebaja soovib sellega tõendada, et ... Kaebaja esitatud uus tõend tuleb jätta HKMS § 62 lg 2 alusel haldusasja toimikusse võtmata, sest sellega ei ole võimalik tõendada ühtegi vaidluse all olevat asjaolu.

II

... korralduse õiguspärasus

10. X-i kaebus ei ole põhjendatud ja tuleb jätta rahuldamata. Kohus nõustub vaidlustatud korralduses ja vaideotsuses esitatud põhjendustega ning ei pea vajalikuks neid kõiki üle korrata (HKMS § 165 lg 2). Vastuseks kaebuse väidetele märgib kohus järgmist.

11. ...

III

Kokkuvõte ja menetluskulud

12. Eeltoodust tulenevalt on vaidlustatud korraldus ja vaideotsus õiguspärased ning X-i kaebus tuleb jätta tervikuna rahuldamata.

13. HKMS § 108 lg 1 kohaselt kannab menetluskulud pool, kelle kahjuks otsus tehti. HKMS § 109 lg 1 järgi tuleb menetluskulude väljamõistmiseks esitada kohtule menetluskulude nimekiri ja kuludokumendid, mille esitamata jätmise korral menetluskulusid välja ei mõisteta. X on tasunud kaebuse esitamisel riigilõivu 20 eurot ja kandnud asjas esindajakulu ... eurot (sh käibemaks ... eurot). Menetluskulude kandmine või kandmise kohustus on HKMS § 109 lg-te 1 ja 1¹ nõuete kohaselt tõendatud. Kuna kaebus jääb rahuldamata, siis jäävad kaebaja menetluskulud HKMS § 108 lg 1 alusel tema enda kanda. ... ei ole menetluskulude kandmise kohta kohtule andmeid esitanud, mistõttu jäävad vastustaja võimalikud menetluskulud HKMS § 109 lg 1 alusel samuti tema endi kanda.

14. Kuna otsus kajastab andmeid kaebaja terviseseseisundi kohta, siis tuleb otsuse avaldamisel asendada kaebaja nimi tähemärgiga (HKMS § 175 lg 3).

(allkirjastatud digitaalselt)